

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

Подчесова В.Ю., Замашка Я.М.

Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

У статті приділено значну увагу чинним нормативним актам, які регламентують процес управління кредитним ризиком банку в Україні. Окреслено недоліки і переваги існуючого законодавства. Проаналізовано відповідність вітчизняних нормативних актів Міжнародним стандартам фінансової звітності та Базельським рекомендаціям. З'ясовані розбіжності даних міжнародних актів в контексті оцінки кредитного ризику. Визначені шляхи подальших досліджень.

Ключові слова: кредитний ризик, управління кредитним ризиком, регламентація, базельські рекомендації, міжнародні стандарти фінансової звітності.

Постановка проблеми. Дедалі частіше науковцями та аналітиками дискутується питання щодо настання в Україні кризи кредитування. До світової кризи 2008-2009 років обсяг наданих банківським сектором кредитів щороку зростав високими темпами, однак вже у 2009 р. він був меншим, ніж у 2008 р. на 47%. У 2011-2013 роках процес банківського кредитування істотно активізувався після «кризового затишся» 2009-2010 років, проте загальна вартість наданих кредитів все ще на 5,3% нижче ніж у до кризовому 2008 році. Вплив зовнішніх факторів на банківську систему та її нестійкість в умовах кризи, виявив принципові недоліки в організації системи управління кредитними ризиками в українському банківському секторі як на мікро, так і на макрорівні. Однак прагнення української банківської системи до стабілізації при несприятливих зовнішніх умовах створює передумови, можливість і необхідність концептуального підходу до управління кредитними ризиками, що дозволяє досліджувати даний напрямок банківської діяльності як найважливішу логічну складову організованого процесу функціонування банку, що має на озброєнні науково обґрунтовану стратегію, тактику й оперативну реалізацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема результативного управління кредитними ризиками, безсумнівно, займає чільне місце в сучасній теорії і практиці банківської справи та перебуває під постійною увагою таких учених, як Т. Васильєва, А. Єпіфанов, С. Козьменко, О. Терещенко, Н. Швець та ін. Однак, незважаючи на їх істотні здобутки у дослідженні проблем, пов'язаних з необхідністю вдосконалення нормативно-правового забезпечення процесу управління банківським кредитним ризиком, потребують подальшого розгляду питання вдосконалення вітчизняного законодавства та адаптації систем управління кредитним ризиком з огляду на вимоги Базельського комітету та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Метою статті є розгляд та аналіз існуючих нормативно-правових актів, що регламентують процес управління кредитним ризиком банку, задля визначення недоліків і переваг у балансуванні між існуючим вітчизняним законодавством у цій сфері та світовими рекомендаціями щодо його подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Процедура надання кредитів – основна функція банків, що здійснюється для фінансування бізнесу (як малого та середнього, так і корпоративного), фізичних осіб і державних органів. Рівень і якість кредитної діяльності банків – вирішальний фактор макроекономіки та її ефективності, так як кредити – істотне джерело фінансування основного та оборотного капіталу. Ефективність кредитної діяльності банків залежить

від якості кредитного портфеля, ступеня ризикованості кредитної політики. Неповорнення кредиту – один з вирішальних факторів, що погіршує фінансове становище банків. Якість кредитного портфеля банку та виваженість його кредитної політики суттєво впливають на його імідж і рейтинг.

За своєю суттю банківський кредит являє собою складну систему багатосторонніх відносин між банками, економікою, державою і населенням. Будь-яка кредитна угода базується на класичних ринкових принципах платності, зворотності, забезпеченості. Порушення навіть одного з цих принципів деформує суть кредиту. Тому якісне управління кредитним портфелем банку – найважливіша складова банківського менеджменту, що впливає на його ліквідність і надійність. Кредитну діяльність, як і інші види банківської діяльності супроводжують ризики. Тому актуальним є питання управління кредитним ризиком, що являє собою вибудовування системи органічно пов'язаних і взаємообумовлених наступних елементів [3, с. 214]:

- принципів кредитування;
- об'єктів кредитування;
- методів видачі та погашення позик;
- форм і способів планування і прогнозування кредитної діяльності;
- організації контролю за використанням кредитних ресурсів.

Кредитний ризик є домінуючим елементом ієрархічної системи банківських ризиків і невіддільною складовою сукупного банківського ризику. Вплив ризику на формування результату від фінансових операцій виявляється в наступному [18, с. 18]:

- у випадку, якщо проявляється очікувана величина ризику, економічний суб'єкт отримує менший приріст доходу від операції або навіть збиток;
- якщо за рахунок впливу заходів щодо попередження та нейтралізації ризику фінансова операція дає очікуваний результат, то він є, як правило, більшим від результатів аналогічних операцій, реалізація яких не передбачала ризику на величину премії за ризик;
- ризик по своїй природі справляє негативний вплив і тільки ефективний супротив такому ризику (або його початкова неввірна оцінка) може викликати зростання очікуваного доходу;
- вищий ризик потребує відповідно більшої «премії за ризик» – винагороди за діяльність суб'єкта в умовах ризику.

Система управління кредитним ризиком включає метод вимірювання кредитного ризику; аналіз якості кредитного портфеля, вироблений виходячи з прийнятих методів його оцінки; використання різних методів регулювання кредитного ризику [17, с. 26] і всі ці аспекти потребують відповідних нормативно-правових актів.

Відмітимо, що в Україні головними інституціями, які регламентують порядок управління кредитним ризиком, є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, які розробляють та затверджують законодавчі і нормативно-правові акти щодо здійснення кредитної діяльності, а також самі банківські установи, які формують внутрішні положення кредитної політики. Такі регулятори як Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг здійснюють лише певні фрагментарні функції регулювання цього сегменту фінансового ринку в частині регулювання випуску та обігу цінних паперів та їх походних, операцій банків з ними, які за змістом мають характер кредитних.

Здійснення нагляду за системами управління ризиками в банках України регламентуються Методичними вказівками з інспектування банків «Система оцінки ризиків», затвердженими постановою Правління НБУ та Методичними рекомендаціями щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схваленими також постановою Правління НБУ [19, с. 434]. Так, згідно з Методичними вказівками, під час оцінки системи управління ризиками наглядовці беруть до уваги положення, процеси, персонал і системи контролю [7]. Значні недоліки в одному або декількох із цих компонентів розглядаються як недоліки в управлінні ризиками. Усі ці системи є важливими, але розвиненість і складність кожної з них є різною залежно від складності операцій банку [8].

При управлінні кредитним ризиком одним з головних актів є Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», яке визначає порядок (методику) формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями та передбачає, неможливість проведення банком кредитних операцій, якщо сукупний рівень ризиків за ними загрожує платоспроможності банку [14].

Відповідно до п. 2.4 зазначеного положення, процедура оцінки фінансового стану боржника, за рахунок визначення його кредитно- та платоспроможності позичальника є обов'язковою [14], а від точності та адекватності її результатів залежить не лише рішення про надання кредиту та його можливий обсяг, а й ефективність як окремої кредитної угоди, так і кредитної діяльності банку в цілому. Тому, при здійсненні кредитних операцій банку акцент робиться на зібранні необхідної інформації для проведення найбільш якісного та вірогідного оцінювання кредитоспроможності позичальника.

Аналізу кредитно- та платоспроможності підприємства-позичальника присвячено главу 2 першого розділу зазначеного вище положення, в якій розглядається порядок визначення показника ризику кредиту, наданого юридичній особі (крім банку та бюджетної установи) [14]. В главі 3 даного розділу наведено порядок визначення показника ризику кредиту, наданого фізичній особі [14]. Зазначимо, що у даному положенні на відміну від п. 4.1 «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» [15] не прописано право банку під час здійснення оцінки фінансового стану позичальника встановлювати додаткові (суб'єктивні) показники. До втрати чинності зазначеного положення (втрата чинності від 31.12.2012 р.), розраховуючи економічні показники, банки на власний

розсуд встановлювали нормативні значення та відповідні бали для кожного показника, на основі яких формувалася клас позичальника та приймалося рішення про надання позики. Треба зазначити, що Положення [15] містило істотні недоліки та лише поверхнево регламентувало порядок розрахунку класу позичальника з метою визначення його кредитоспроможності. Зокрема, методика аналізу кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб, рекомендована НБУ і викладена в цьому Положенні містила неповний аналіз фінансового стану потенційного позичальника – юридичної особи та відсутність урахування рівня забезпечення кредиту, а приведені бажані значення фінансових коефіцієнтів не повністю враховували галузеві особливості і специфіку діяльності суб'єктів господарювання. Тобто, результати порівняння фінансових показників підприємства надавали кредиторів лише оцінку загальної тенденції розвитку потенційного позичальника. При цьому використовували значення показників, що використовуються при оцінці та аналізі кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб, розглядалися як середні для галузі – а це знижувало ефективність аналізу.

Чинне зараз положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» [14], спрямоване на забезпечення застосування загальноприйнятої міжнародної практики формування резервів, отримання користувачами фінансової звітності більш повної та достовірної інформації про фінансовий стан банків та результати їх діяльності. Тобто, нормативні значення, рекомендовані методикою НБУ та наведені в Положенні, виступають базою порівняння для розрахованих коефіцієнтів та кількісних значень кредитно- та платоспроможності позичальника. Зазначеним положенням також удосконалено методику оцінки фінансового стану позичальників-юридичних осіб шляхом застосування математичної моделі для розрахунків показника їх платоспроможності.

Норми Положення зазначають, що критерії оцінки фінансового стану позичальника встановлюються кожним банком самостійно його внутрішнім положенням щодо здійснення активних банківських операцій та методикою оцінки фінансового стану позичальника, але неодмінно з урахуванням вимог цього Положення. Зрозумілим є також той факт, що з метою адекватної оцінки кредитних ризиків, банки мають право встановлювати додаткові критерії оцінювання фінансового стану позичальника з огляду на особливості діяльності та зумовлених галузеву приналежністю.

Запровадження у вітчизняну практику оцінювання кредитних ризиків методології дискримінантного аналізу, що відбулося з впровадженням Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» [14] повинно стандартизувати процес класифікації позичальників за рівнем кредитного ризику, забезпечити належний рівень об'єктивності оцінок та полегшити процес контролю за правильністю оцінки кредитних ризиків. Втім, реалізацію подібних очікувань можна буде побачити на практиці вже найближчим часом. Дане положення [14] розроблялося у відповідності до таких міжнародних регулятивних норм як Базельські рекомендації та Міжнародні стандарти фінансової звітності. Це пов'язано з тим, що на державному рівні в Україні декларуються наміри щодо інтеграції до європейського співтовариства, що, в свою чергу, зобов'язує

Таблиця 1

Порівняльна характеристика основних підходів щодо формування спеціальних резервів за кредитними операціями [1]

Напрями порівняння	Базельська угода про капітал	Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279	Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23	Міжнародні стандарти фінансової звітності
Формула розрахунку	$EL=EAD*LGDPD$ (1)	$PP=BKP*(ЧКР/ВКР)*Kp$ (2)	$R_k=TB_k-BB_k$ (3) $R_k=BB_a-(3k*(1-PPkz))$ (4) $R_k=BB_a-(3k*(1-PPkz)+Vz*k)$ (5)	
Кількість груп активів/ коефіцієнтів ризику	Не менше 7-ми	Від 5-ти	Від 5-ти	
Методика розрахунку показника ризику	Розробляє банк самостійно	Визначається постановою, обмежена кількість показників	Визначається постановою, запропоновані моделі оцінки	Розробляє банк самостійно
Урахування забезпечення	Зменшує валовий кредитний ризик (суму позички)		Зменшує заборгованість за кредитом, яка вже скоригована на показник ризику, додається до грошового потоку за позичкою	
Розмір резерву для позички 100 тис. грн., скоригована вартість за забезпечення 70 тис. грн., показник ризику 5%.	Резерв = (100 000-70 000)*0,05=1 500 грн. Формується резерв у розмірі 1 500 грн.		Резерв = 100 000 - (100 000*(1-0,05)+ 70 000) < 0 Резерв не формується	

EL – очікувані збитки; EAD – облікова вартість активу; LGD – максимально можлива величина втрат, у% до облікової вартості; PD – ймовірність дефолту позичальника; PP – розрахунковий резерв; BKP – валовий кредитний ризик; ЧКР – чистий кредитний ризик; Kp – коефіцієнт резервування; Rkr – резерв за кредитом; TBk – теперішня вартість кредиту; BBk – балансова вартість кредиту; 3k – борг за кредитом овердрафт та кредитними лініями, за якими невідомі кількості траншів і строк їх погашення, на дату розрахунку резерву; PPk – показник ризику кредиту; Vz вартість забезпечення; k-коефіцієнт ліквідності забезпечення

адаптувати вітчизняне законодавство до вимог Європейського Союзу та до вимог стосовно складання фінансової звітності (має забезпечити зіставлення фінансової звітності українських банків зі звітами банків провідних країн).

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку містять в собі принципи питання обліку господарських операцій, які здійснюються суб'єктами господарювання, незалежно від форми власності та специфіки діяльності. У них також викладено чіткі вимоги стосовно відображення результатів операцій в фінансовій звітності [1].

Стандарти обліку спричиняють суттєвий вплив на якість опублікованої фінансової звітності, а тому відіграють вирішальну роль у прийнятті економічними агентами рішень щодо забезпечення ефективної ринкової дисципліни [2].

Вважаємо доцільним відзначити, що в положенні НБУ [14] немає розбіжностей з зазначеними вище міжнародними документами в питаннях визначення економічного змісту кредитного ризику та його класифікації. Дані нормативні акти вбачають в кредитному ризику ймовірність того, що одна із сторін контракту про фінансовий інструмент не виконає взятих на себе зобов'язань, що призведе до фінансових збитків протилежної сторони.

Для більш наглядного відображення основних аспектів щодо управління кредитним ризиком в Міжнародних стандартах фінансової звітності, Базельських угодах та Постанові 23 розглянемо порівняльну таблицю (табл. 1). Крім цих трьох документів, згадаємо і Постанову правління НБУ № 279, яка протягом дванадцяти років була головним орієнтиром для вітчизняних банківських установ при формуванні резервів за кредитними операціями та управлінні кредитним ризиком.

Наведена вище таблиця яскраво демонструє основні моменти, що стосуються оцінки кредитних ризиків та формування резервів за кредитними операціями прийняті в міжнародних та вітчизняних актах. Так, чітко простежується зв'язок втратившої

чинність Постанови № 279 та Базельських угод з одного боку та нині діючої Постанови № 23 з МСФЗ з іншого. Існує думка, що перехід на МСФЗ призведе до зниження розмірів резервів за кредитними операціями, проте дана теза потребує більш глибокого дослідження.

Як показує європейський досвід, використання МСФЗ у банківській практиці забезпечує достатньо високий рівень прозорості інформації та дає сигнали раннього попередження про експозиції до ризиків, сприяючи посиленню ринкової дисципліни. При цьому, банкам слід віддавати перевагу обліку, заснованому на принципах, що дає змогу відображати не тільки певні типи фінансових інструментів, а й фінансові операції в цілому, враховуючи таким чином складність та розмаїття фінансових інновацій, що зростають [18].

Висновки. У ситуації, що нині склалася в Україні, існує постійна загроза виникнення системної кризи банківського сектору внаслідок малоефективного управління кредитними ризиками, що пояснюється причинами об'єктивного характеру: мінімальними за світовими мірками термінами функціонування української банківської системи, банківської інфраструктурою, що тільки зароджується та «дзеркальним» переносом в український банківський сектор західних технологій, відсутністю даних з кредитних історій позичальників, поверхневим розумінням суті управління системою кредитних ризиків.

На сьогодні розроблена достатня кількість нормативно-правових актів, які регламентують процес управління кредитним ризиком. Фундаментальним серед них являється Постанова НБУ № 23 «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями». Даний документ покликаний забезпечити ефективне управління ризиками, що виникають при проведенні активних операцій банку. При цьому, дана постанова наближує вітчизняне банківське законодавство до міжнародних стандартів, зокрема Міжнародних стандар-

тив фінансової звітності та Базельських угод. В той же час, зазначені міжнародні норми мають певні розбіжності, що стосуються розрахунку резерву за активними операціями. Наприклад, МСФЗ за основу розрахунку бере професійне судження бухгалтера стосовно величини та періоду виникнення майбутніх грошових потоків, в той час як Базельські угоди ре-

комендують за основу розрахунку резерву за активними операціями брати статистичні дані за останні три – п'ять років. Питання щодо того, використання яких з наведених міжнародних актів буде більш ефективним для вітчизняної банківської системи та як їх краще консолідувати має стати предметом подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Глебова Н. В. Розкриття інформації у фінансовій звітності банківських установ / Н. В. Глебова // Бізнесінформ. – 2012. – № 11. – С. 236-240.
2. Жердецька Л. В. Оцінка кількісного впливу кредитного ризику на достатність власного капіталу банку / Л. В. Жердецька // Економічний форум. – 2014. – № 3. – С. 247-254. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2014_3_39.pdf
3. Закон України. Про банки і банківську діяльність: Верховна Рада України; від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Закон України. Про інформацію: Верховна Рада України; від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12?test=dCCMfOm7xBWMtghEZi1CW9T6HI4yAs80msh8Ie6>
5. Закон України. Про Національний банк України: Верховна Рада України; від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Закон України. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Верховна Рада України; від 23.06.2005 № 2704-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2704-15>
7. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», затверджені постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/104.pdf
8. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України 02.08.2004 р. № 361 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/361.pdf
9. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liga.zakon.ua>
10. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.dfp.gov.ua>
11. Офіційний сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ssmc.gov.ua>
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені наказами Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://audit.w3.kiev.ua>
14. Постанова Правління Національного банку України. Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями»: НБУ; від 25 січня 2012 р. № 23 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
15. Постанова Правління Національного банку України. Положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків»: НБУ; від 6 липня 2000 р. № 279 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>
16. Славянский А. В. Управление кредитным портфелем как один из элементов системы управления кредитным риском / А. В. Славянский; рец. Н. А. Гавриловой // Аудит и финансовый анализ. – 2008. – № 6. – С. 212-221.
17. Терещенко О. О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб [Текст] / О. О. Терещенко // Вісник НБУ. – Січень 2012. – С. 26-30.
18. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
19. Швець Н. Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками у світлі посилення глобалізаційних і кризових явищ у світі / Н. Р. Швець // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 433-445.

Подчесова В.Ю., Замашка Я.Н.

Харьковский институт банковского дела

Университета банковского дела Национального банка Украины

РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ

Аннотация

В статье уделено значительное внимание действующим нормативным актам, которые регламентируют процесс управления кредитным риском банка в Украине. Определены недостатки и преимущества существующего законодательства. Проанализировано соответствие отечественных нормативных актов Международным стандартам финансовой отчетности и Базельским рекомендациями. Выявлены расхождения данных международных актов в контексте оценки кредитного риска. Определены пути дальнейших исследований.

Ключевые слова: кредитный риск, управление кредитным риском, регламентация, базельские рекомендации, международные стандарты финансовой отчетности.

Podchesova V.Y., Zamashka Y.M.
Kharkiv Institute of Banking
of the University of Banking of National Bank of Ukraine

REGULATION CREDIT RISK MANAGEMENT PROCESS

Summary

The article paid much attention to the current regulations governing the management of credit risk of the bank in Ukraine. Outlines advantages and disadvantages of existing legislation. Analyzed compliance with local regulations International Financial Reporting Standards and the Basel recommendations. And analyzed data differs international instruments in the context of credit risk. The ways of further research.

Keywords: credit risk, credit risk management, regulation, Basel recommendations, International Financial Reporting Standards.

УДК 657.92.004

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Половенко Л.П., Гнатюк К.А.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Проведено аналіз існуючих методів оцінки інформаційних технологій. Розкрито методичні підходи до оцінки ефективності проекту впровадження інформаційних технологій на підприємствах. Визначені основні етапи оцінювання ефективності застосування ІТ в процесах управління діяльністю підприємства.

Ключові слова: ефективність, методи оцінки, інвестиції, інформаційна технологія, критерії оптимальності, економічна ефективність, сукупна вартість володіння ІТ, функціональна ефективність впровадження ІТ.

Постановка проблеми. Враховуючи сучасні тенденції розвитку економіки, інформаційні технології відіграють важливу роль в діяльності будь-якого суб'єкта ринкової економіки, забезпечуючи автоматизацію бізнес-процесів підприємства та чітке управління. Сьогодні необхідність використання інформаційних технологій (ІТ) в управлінні підприємством вже не викликає сумнівів. Адже дозволяє керівництву будь-якої компанії приймати правильні і своєчасні стратегічні рішення навіть у найскладніших ситуаціях, коли необхідно оперувати величезною кількістю інформації. Проте впровадження та використання ІТ в діяльності підприємства є не завжди економічно ефективним для підприємства. Тому оцінка ефективності застосування ІТ є необхідною процедурою будь-якого підприємства, яка їх використовує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі тематика використання інформаційних технологій в управлінні підприємствами представлена достатньо широко. Проблеми формування і використання інформаційних технологій в управлінні підприємством розглянуто в працях як вітчизняних, так і зарубіжних економістів, зокрема І. О. Белебехи, Ф. Ф. Бутинця, Р. Ван дер Віла, І. І. Каракоза, А. Н. Кашаєва, О. Волкова і М. Денисенко, М. Йохна і В. Стадник, І. Литвин, Г. Титоренко, Л. Федулова, Т. М. Ковальчук, М. С. Пушкаря, О. Х. Румак, П. Т. Саблука, В. К. Савчука, В. В. Сопка, М. Г. Чумаченка та інших учених. Водночас багато питань залишаються нерозкритими і потребують подальшого дослідження щодо оцінки ефективності застосування ІТ.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінка ефективності застосування ІТ є ключовою при прийнятті рішення про доцільність впровадження ІТ та інвестування для цього коштів.

Це зумовлене двома основними причинами. По-перше, дуже великими втратами у випадку прийняття помилкового рішення. По-друге, економічні вигоди від впровадження ІТ можуть бути отримані лише у випадку, коли вони виявлені ще на етапі проектування і закладені у цільові установки проекту, оскільки найбільшого успіху можна досягти, якщо цілі проекту тісно пов'язані з показниками оцінки результатів [2].

На практиці оцінка ефективності вкладень в інформаційні технології найчастіше здійснюється або на рівні інтуїції, або взагалі не здійснюється. З одного боку, це пояснюється небажанням постачальників рішень докладати значних зусиль до проведення попереднього аналізу щодо доцільності їх впровадження, а з іншого боку, має місце недовіра споживачів до результатів таких досліджень. Однак, джерелом обох цих проблем є відсутність зрозумілих і надійних методик оцінки економічної ефективності застосування ІТ.

Мета статті є удосконалення підходів до оцінки ефективності впровадження інформаційних технологій на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність інформаційних технологій – це така ситуація, у якій при наявних ресурсах і рівні розвитку інтелектуальних баз знань неможливо виконувати більшу кількість технологічних функцій, не жертвуючи при цьому якістю.

Оцінка результатів впровадження обраної інформаційної технології управління на підприємстві має здійснюватися у двох напрямках. Перший – класичний напрям – включає оцінку фінансово-економічних показників діяльності, таких як аналіз звіту про прибуток і збитки в динаміці, аналіз бухгалтерського балансу, ліквідності, фінансової стійкості (також у динаміці), а оцінку ефективності інвестиційного